

per a «engorgitamento mamário» (RLus. III, 327) i a Guimarães creuen que San Benet («S. Bento») guaireix les «*dadas nos peitos*» (RLus. xxv, 230).

El fet és que aquest mot del llatí vulgar (fora d'aquesta variant, ja no igual) ha restat pràcticament limitat al nostre domini.² Però si no s'allarga cap als veïns del N. ni de l'O., potser s'allargava cap al Sud. Car en trobem rastre en mossàrab. I ací no es tractava de l'òrgan mamari sinó justament de la persona.

Ja el nostre RMa. recull en el S. XIII un hispanoàrab «*dáda*: nutrix» amb el seu masculí *dád* «nutricius» («père nourricier») (p. 495). És sabut que en RMa. la vocal llarga *ā* indica el so de *é* (com en general és *ā* en tot l'àrab), de manera que la grafia àrbiga de RMa. és idèntica a *did*, *diðð*, *dède*, de PAlc. «amo que cria», «criador», «ayo o amo» (pp. 95, 100; això es pot entendre sigui com el resultat de la imela àrbiga (*ā* > *e* > *i*), sigui com el prolongament d'un *DIDA del llatí vulgar, en el qual la *i*, tornada breu davant *dd*, hauria passat a *e* en mossàrab (en una part o pertot), però l'evident enllaç amb el català fa de- cantar cap a la segona alternativa; ³ veg. sobre aquests mots Simonet, *Gloss.*, s. v. *ded*, i Dozy, *Suppl.* I, 419.

Aquests donen cites de *dáda* o *dádda* en parlars moderns de diversos països de la costa africana, des del Marroc a Egipte (*Boqtor* i fins ja en les Mil i una nits).⁴ Si no hi ha base ferma per pensar en un origen oriental, en canvi ja no es pot dubtar que hi ha coses afins en parlars camítics: *dáddā* «père, titre d'honneur» en el bereber de Ghadamès (Dozy), 'avi' en altres parlars berebers (Schuchardt, *Rom. Lehnwörter im Berb.*, 47, 48, 45); algerià *dadda* 'dida seca negra', i tractament que es dona a les negres (Beaussier, etc.). Insensiblement passem, doncs, del fons romànic pervivent en mossàrab. a coses que ja pertanyen a l'apartat del parentiu elemental: no cal insistir a des- triar una cosa de l'altra, perquè deu haver-hi, almenys a l'Àfrica, superposició de les dues coses. Altrament aquest altre aspecte no s'atura en aquests límits africans, sobretot si hi tornem a admetre els mots per a la mamella. Car amb aquest significat tenim *dedda* en el sard del Campidano (Porru). En grec això és anti- quíssim: *τιθήνη* és 'dida' en Homer, Plató, etc., això mateix significa *τιτθή* en Aristòfanes i Plutarc, i *τιθέω* és 'jo alletó' en Demòstenes, etc.; però d'altra banda no és menys clàssic i de tots temps *τιτθός* 'mugró' (ja en Aristòfanes i l'hem vist en glosses de baixa època) i sembla que en algun autor antic apareix esporàdicament com a «père nourricier»; així mateix hi ha *τήθη* 'àvia' (Aristòfanes, Plató, etc.), que en forma tan colpidora ens recorda el nostre *teta*: ara bé les inscripcions àtiques confonen *τιτθή* i *τήθη* donant-los a tots dos adés el sentit d'«àvia» adés el de 'dida'. I en general, pel que fa al grec, no oblidem que allà és sistemàtic el canvi de DH-DH- (indoeuropeu o originari) en *t-th-*.

Tals mots ens menen lluny, car n'hi ha en llengües tan heterogènies com el basc, el rus, el cèltic insular, l'irani i el turc. *Diti* és «teta» i «pezón», ultra «leche materna» en basc bnav. i lab. (Azkue), que primer

significaria 'mamella' (puix que l'alabès Landucci, S. XVI tradueix *peçon de teta* pel compost *ditiburua*, on *buru* és el mot que vol dir 'cap', 'capciró'; i «mama» per *ditia*, «mamar» per *diti edan*). I ací tenim *d-* i *i* tònica com en català.⁵ Rus *ded* 'avi' i *djadja* 'oncle'. Angl. *dad* 'pare' o 'papà' i *daddy* són avui els mots més vivaços, almenys en l'ús americà, si bé el segon és infantil, i el primer no pertany tampoc a la llengua literària formal. *Did* 'mamella' sembla aparèixer en algun text irlandès mitjà (Stokes-B., p. 151), si bé no en parlen Thurneysen ni Pokorny (IEW, 221-2), o en donen una altra explicació, però Thurneysen admet que una base TITTA o semblant amb -TT- és comuna des d'antic en les llengües britòniques (Keltorum., 80).

A la vista està sobretot el grup format pel cast. *teta* 'mamella', que és també portuguès, cat. rossellonès i occità dialectal, i en francès *tette* avui és dialectal del Nord i de l'Oest, però *téton* i *tétin* per a 'mugró', així com *téter* 'mamar', resten generals. En germànic un tipus TITTA és de diverses llengües de la branca occidental: al. *zitze* 'mugró', ags. *titt* (també neerlandès, etc., angl. *teat* potser no és genuí). Veg. DCEC IV, 436 i DECH.

En tot cas tenim *dādā* 'criada' i 'mainadera vella' en persa (Vullers), reduït avui a *di* en curde.⁶ *Dadi* en turc és 'mainadera' i 'dida seca' (Gulsoy). L'estonià *tiiti* és 'nina' («puppe», Schuchardt, RIEB VIII, 169-170). Amb tot això és evident que hem arribat al terreny dels mots netament infantils, com el cat. *teta* 'germana gran', que sovint designa altres persones cuidadores d'infants, cast. *tata* id., i formacions com l'alguerès *tataia* 'dida' (BCEC, 1907, 50). I que en aquelles coses hem de veure mots de creació expressiva, no solament ho demostra una creació de sentit semblant però de forma reduplicativa discrepant, com el gr. *ζέλις*, *ζέλις*, 'mamella', sinó també nombrosos mots de forma reduplicativa ben semblant, però de sentit força diferents, com el fr. *dada* 'dèria infantil'.⁷ En canvi sembla que cal separar de tot això el grup hereditari indoeuropeu format pel scr. *dhāyati* 'ell xucla', irl. ant. *dith* 'va xuclar' (Pok., IEW, 241), al qual degué pertànyer el pruss. ant. *dadan* 'llet' (Elbing, 687, 690; Fränkel, *Die balt. Sprachen*, 37; Pok., IEW, 871, 241-2).

DERIV.: *Didatge* [escr. Renaix., DBal., AlcM]. *Didot* 'marit de la dida' [DTo., 1670; escr. Renaix.]: usual fins al Ross. (NL *Solà del Didot* a St. Miquel de Llores, 1960). *Dido*, dialectal de la rodalia de Bna. i més al Sud. *Didet* (DAg.).

¹ Paucker, *Rheinisches Museum* xxxiii, 313; Gustav Meyer, *Wiener Sitzber.*, vol. 132, III, 84; M-Lübke, *Litbl.* v, 186. — ² És incert el sentit primitiu del NP antic *Dida*, femení, que Krahe considerava illiri i amb el qual semblen anar els renans antics *Didius* i *Dedissa* (Weisgerber, *Rhen. Germ.-Celt.*, 139) i el nom d'una *abbatissa Dida* esmentada en una hagiografia merovingia (Holder). Fins i tot havent-hi relació, potser només és en el sentit que s'hi relaciona, com a nom de creació infantil, el del